

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum spes sit in vi apprehensiuua, vel in vi appetitiua.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

tristitia uel dolor, sit summum hominis malum.
 AD PRIMVM ergo dicendum, quod duo bona sunt communia & delectationi & tristitia. iudicium uel de bono & malo, & ordo debitus uoluntatis approbantis bonum & recusantis malum. Et sic patet quod in dolore uel tristitia est aliquod bonum, pro cuius priuationem potest fieri deterius, sed non in omni delectatione est aliquod malum, per cuius remotionem potest fieri melius, unde delectatio aliqua potest esse summum hominis bonum eo modo quo supra dictum est: *tristitia autem non potest esse summum hominis malum.

AD II. dicendum, quod hoc ipsum, quod est uoluntatem repugnare malo, est quoddam bonum; & propter hoc tristitia, uel dolor non potest esse summum malum, quia habet aliquam permissionem boni.

AD III. dicendum, quod peius est quod nocet meliori, quam quod nocet peiori. malum autem dicitur, quia nocet, ut dicitur Aug. in Ench. unde maius malum est quod est malum animae, quam quod est malum corporis. unde non est efficax ratio, quam Augustinus inducit non ex sensu suo, sed ex sensu alterius.

QVAESTIO XL.

De passionibus irascibilis, & primo de spe & desperatione, in octo articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandum est de passionibus irascibilis.

Et primo, De spe, & desperatione. Secundo, De timore, & audacia. Tertio, De ira.

CIRCA primum quaeruntur octo.

¶ Primo, Vtrum spes sit idem quod desiderium, uel cupiditas.

¶ Secundo, Vtrum spes sit in ui apprehensiuā, uel in ui appetitiuā.

¶ Tertio, Vtrum spes sit in brutis animalibus.

¶ Quarto, Vtrum spei contrarietur desperatio.

¶ Quinto, Vtrum causa spei sit experientia.

¶ Sexto, Vtrum in iuuenibus, & ebriosis spes abundet.

¶ Septimo, De ordine spei ad amorem.

¶ Octauo, Vtrum spes conferat ad operationem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum spes sit idem quod desiderium, uel cupiditas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod spes sit idem quod desiderium siue cupiditas. Spes enim ponit una quatuor principalium passionum, sed Aug. enumerans quatuor principales passiones, ponit cupiditatem loco spei, ut patet

Sum. q. 2. ar. 1. co. 2. & 3. d. 26. q. 1. ar. 1. co. & dicitur q. 4. ar. 1. co. & opus 3. c. 261.

A in 14. de Ciuit. Dei. ergo spes est idem quod cupiditas siue desiderium.

¶ 2. Præter. Passiones differunt secundum obiecta, sed idem est obiectum spei & cupiditatis, siue desiderii, si bonum futurum. ergo spes est idem quod cupiditas, siue desiderium. Si dicatur quod spes addit supra desiderium possibilitatem adipiscendi bonum futurum; contra. Id quod per accidens se habet ad obiectum, non uariat speciem passionis, sed possibile se habet per accidens ad bonum futurum, quod est obiectum cupiditatis, uel desiderii, & spei: ergo spes non est passio specie differens a desiderio, uel cupiditate.

SED CONTRA. Diuersarum potentiarum sunt diuersae passiones specie differentes, sed spes est in irascibili, desiderium autem & cupiditas in concupiscibili. ergo spes differt specie a desiderio & cupiditate.

RESPON. Dicendum, quod species passionis ex obiecto consideratur: circa obiectum autem spei, quatuor conditiones attenduntur. Primo, quid est bonum: non enim proprie loquendo, est spes nisi de bono, & per hoc differt spes a timore, qui est de malo. Secundo, ut sit futurum: non enim spes est de presenti iam habito: & per hoc differt spes a gaudio, quod est de bono presenti.

Tertio, requiritur quod sit aliquid arduum cum difficultate adipiscibile: non enim aliquis dicitur aliquid sperare minimam, quod statim est in sua potestate ut habeat. & per hoc differt spes a desiderio uel cupiditate, quae est de bono futuro absolute, unde pertinet ad concupiscibilem, spes autem ad irascibilem. Quarto, quod illud arduum sit possibile adipisci: non enim aliquis sperat id quod omnino adipisci non potest, & secundum hoc differt spes a desperatione. Sic ergo patet, quod spes differt a desiderio, sicut differunt passiones irascibilis a passionibus concupiscibilis, & propter hoc spes praesupponit desiderium: sicut & omnes passiones irascibilis praesupponunt passiones concupiscibilis, ut supra dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. ponit cupiditatem loco spei pro hoc, quod utrumque respicit bonum futurum. Et quia bonum quod non est arduum, quasi nihil reparatur, ut sic cupiditas maxime uideatur tendere in bonum arduum, in quod etiam tendit spes.

AD SECUNDVM dicendum, quod obiectum spei non est bonum futurum absolute: sed cum arduitate & difficultate adipiscendi, ut dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod obiectum spei non tamen addit possibilitatem super obiectum desiderii. Sed est arduitate, quae ad aliam potentiam facit spem pertinere. scilicet ad irascibilem, quae respicit arduum, ut in 1. dictum est.

Impossibile autem & impossibile non omnino per accidens se habent ad obiectum appetitiuam uirtutis. Nam appetitus est principium motionis: nihil autem mouetur ad aliquid nisi sub ratione possibilis. nullum enim mouetur ad id, quod existimat impossibile adipisci: & propter hoc spes differt a desperatione secundum differentiam possibilis, & impossibilis.

ARTICVLVS II.

Vtrum spes sit in ui apprehensiuā, an in ui appetitiuā.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod spes pertineat ad uim cognitiuam. Spes enim uidetur esse expectatio quaedam. dicit enim Apostolus Ro. 8. Prima Secundae S. Thomae.

obiectum appetitus. ad idem enim conueniendum mouet quod appetit: & ex differentia inter desiderium & spem, potest facile patere. Multi enim desiderant principatum, qui tamen non sperant illum: & multa difficilia bona concupiscuntur, quae non sperantur, propterea quia non estimantur ab appetentibus, ut possibilia eis euenire. unde & fatentur se concupiscere, uel desiderare, & non sperare.

Li. 14. c. 7. 8. & 9. 10.

*q. 25. ar. 1.

In cor. ar.

*p. p. q. 81. ar. 2.

2. 2. q. 18. ar. 1. cor. & 3. d. 26. q. 1. ar. 1. cor. Et q. 2. ar. 1. cor. Et uer. q. 4. ar. 2. corp.

L 4 Si

Si autem quod non uidemus, speramus, p[er] patientiam expectam[us], sed expectatio v[er]o ad u[er]i cognitio[n]em p[er]tinet, cuius est expectare. ergo spes ad cognitio[n]em p[er]tinet.
 ¶ 2 P[ro]p[ter] idē est, ut u[er]i, spes quod fiducia: v[er]i & sperantes confidentes uocamus, quasi pro eodē ut ētes eo, q[uo]d est confidere & sperare, sed fiducia sicut & fides, uidetur ad u[er]i cognitio[n]em p[er]tinerē. ergo & spes.
 ¶ 3 P[ro]p[ter] Certitudo est p[ro]p[ri]etas cognitio[n]is uirtutis: sed certitudo attribuitur sp[eci]i. ergo spes ad u[er]i cognitio[n]em p[er]tinet.

As. p[re]ced.

SED CONTRA. Spes est de bono, sicut dictū est. * Bonum aut[em] in quantum huiusmodi, nō est obiectū cognitio[n]is, sed appetitio[n]is uirtutis. ergo spes non p[er]tinet ad cognitio[n]em, sed ad appetitio[n]em uirtutem.

RESPON. Dicendum, q[uo]d cum spes importet extēsiō[n]em quandam appetitus in bonum, manifeste p[er]tinet ad appetitio[n]em uirtutem. Motus. n. ad res p[er]tinet p[ro]p[ri]e ad appetitum: actio uerō uirtutis cognitio[n]is p[er]ficitur non secundum motum cognoscētis ad res, sed potius s[ecundu]m quod res cognitā sūt in cognoscēte. Sed quia u[er]i cognitio[n]is mouet appetitio[n]em representando ei suum obiectum secundum diuersas rationes obiecti apprehensū, subsequuntur diuersi mot[us] in u[er]i appetitio[n]e. Alius. n. motus sequitur in appetitio[n]e ex apprehensione boni, & alius ex apprehensione mali: & similiter alius motus ex apprehensione p[re]sentis & futuri, absoluti & ardui, possibilis & impossibilis: & secundum hoc spes est motus appetitio[n]is uirtutis, consequens apprehensionem boni futuri ardui possibilis adipisci. f. extensio appetitus in huiusmodi obiectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia spes respicit ad bonum possibile, insurgit dupliciter homini motus sp[eci]i, sicut dupliciter est ei aliquid possibile scilicet secundum p[ro]p[ri]am uirtutem, & secundum uirtutem alterius. Quod ergo aliquis sperat p[er] p[ro]p[ri]am uirtutem adipisci, non dicitur expectare, sed sperare tantū, sed p[ro]p[ri]e dicitur expectare, q[uo]d sperat ex auxilio uirtutis alienā, ut dicat expectare, quasi ex alio spectare, in quantum. suis apprehensio[n]e sua p[re]cedens non solū respicit ad bonum q[uo]d intēdit adipisci, sed et ad illud cuius uirtute adipisci sperat, s[ecundu]m illud Eccl. 5.1. Respiciēs erā ad adiutoriu[m] ho[m]inum. Motus ergo sp[eci]i q[uo]n[iam] que d[icitur] expectatio p[ro]p[ter] inspectio[n]ē uirtutis cognitio[n]is p[re]cedentem.

AD SECYNDVM dicendum, q[uo]d illud q[uo]d hō desiderat, & estimat se posse adipisci, credit se adepturū, & ex tali fide in cognitio[n]e p[re]cedēte, motus sequēs in appetitio[n]e, fiducia nominatur. Denominat. n. mot[us] appetitio[n]is a cognitio[n]e p[re]cedente, sicut effectus ex causa magis nota: magis. n. cognoscit u[er]i apprehensio[n]e suam actum, quam actum appetitio[n]is.

AD TERTIVM dicendum, q[uo]d certitudo attribuitur motui non solū appetitus sensitio[n]is, sed et appetitus naturalis: sicut dicit, q[uo]d lapis certitudo[n]aliter tendit deorsum, & hoc p[ro]p[ter] infallibilitatem quam habet ex certitudine cognitionis, que p[re]cedit motum appetitus sensitio[n]is, uel etiam naturalis.

ARTICVLVS III.

¶ Super quāst. quādragesime articuli tertium.

Vtrum spes sit in brutis animalibus.

3. di. 16. q. 11. ar. 1. cor.

* Li. 2. Orth. fide i. c. 12. in fine.

IN articulo tertio omisso secundo dubium occurrit de eo quod dicitur, quod bruta non cognoscunt futura: uidetur enim hoc

AD TERTIVM sic proceditur. V[er]i, q[uo]d in brutis animalibus non sit spes. Spes enim est de futuro bono, ut Damas. dicit: sed cognoscere futura nō p[er]tinet ad animalia bruta, quā habēt solum co

gnitionem sensitio[n]em, quā non est futurorum. ergo spes non est in brutis animalibus.

¶ 2 P[ro]p[ter] Obiectum sp[eci]i est bonū possibile adipisci: sed possibile & impossibile sunt quādam differētia ueri & falsi, quā solum sint in mente, ut Philo[so]ph. dicit in 6. Met. * ergo spes nō est in brutis animalibus, in quibus non est mens.

¶ 3 P[ro]p[ter] Aug. * dicit super Gene. ad literam, quod animalia mouentur u[er]i: sed spes non est de eo quod uidetur. Nam quod uidet quis, quid sperat, ut dicitur G. Ro. 8. ergo spes non est in brutis animalibus.

SED CONTRA. Spes est passio irascibilis, sed in brutis animalibus est irascibilis. ergo & spes.

RESPON. Dicendum, q[uo]d interiores passiones animalium exterioribus motibus deprehendi p[oss]unt, ex quibus apparet, q[uo]d in a[n]i[m]a brutis est spes. Si. n. canis uideat leporem, aut accipiter autē nimis distantem, non mouetur ad ipsā, quasi non sperans se eam posse adipisci: si autē sit in propinquo, mouetur quasi sub spe adipiscēdi. V. t. n. supra dictum est, * appetitus sensitio[n]is brutorum animalium, & et appetitus naturalis rerum insensibilium, sequuntur apprehensionem alicuius intellect[us] sicut & appetitus natura[n]te intellectio[n]is, qui dicitur uoluntas. Sed in hoc est differentia, quod uoluntas mouetur ex apprehensione intellect[us] coniuncti, sed motus appetitus naturalis sequitur apprehensionem intellect[us] separati, qui natura[n]te in stituit: & similiter appetitus sensitio[n]is brutorum animalium, quā etiam quodam instinctu naturali agunt. V. n. de operibus brutorum animalium, & aliarum rerum naturalium, apparet similis processus, sicut & in artibus operibus: & per hunc modum in animalibus brutis est spes, & desperatio.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod quamuis bruta animalia non cognoscant futurum, tamē ex instinctu naturali mouetur a[n]i[m]a ad aliquid in futurum, ac si futurum p[re]uideret. h. m. o. i. n. instinctus est eis inditus ab intellectu diuino p[re]uidente futura.

AD II. dicendum, q[uo]d obiectū sp[eci]i non est possibile, prout est quādam differentia ueri. sic enim cōsequitur habitudinem p[re]dicati ad subiectum, sed obiectum sp[eci]i est possibile, quod dicitur secundum aliquam potētiā. sic enim distinguitur possibile in 5. Metaph. * scilicet, in duo possibilia p[re]dicta.

AD III. dicendū, q[uo]d licet id q[uo]d est futurū, nō cadat sub

& contra sensum, & contra ratione. Contra sensum quidem: quia mouetur ad futura, & appetit illa timent futura, & cauent ab illis. Contra rationem uerō: quia ad perfectionē animalis perfecti exigitur, quod cognoscatur quicquid sibi conueniens, aut disconueniens est infra latitudinem cognoscibilium per animam sensitio[n]em: alioquin natura deiecerit, sed pars sensitio[n]is extendit se ad temporis perceptionem, ut patet in memoria & distans, que secundū tempus iunt conuenientia, & nota animalibus, ut patet in his que timentur, & sperantur: ergo animal perfectum debet percipere futura, quā sunt absentia secundum tempus, sicut cognoscit distantia secundum locum.

¶ Ad euidētiā huius ambiguitatis sciedum est, q[uo]d ex exterioribus motibus manifeste apparet, in animalibus irrationabilibus esse appetitum motus respectu futuri, & boni, ut patet de spe, & desperatione: & mali, ut patet de timore. hac autem parentia dicit necesseario intellectum ad alteram duarum causarum naturam, scilicet, uel apprehensionem futuri. Oportet enim uel ex instinctu ad hanc moueri, uel ex ipso obiecto cognito. Et si quidē ponitur, quod animalia timent, & sperant, non ex cognito futuro, sed ex natura instinctu, minus nobilia ponitur animalia. Manifestū est enim, quod nobilius est appetere p[er] apprehensionem, q[uo]d p[er] naturam, & q[uo]d p[ro]p[ri]um motuum animalis est appetibile cognitum, ut patet in 3. de anima. unde appetere nō ex obiecto cognito, ex defectu cognitionis punit, & ad ignobilitatē appetētis spectat. si uerō creditur q[uo]d animalia

St. 9. 2. 3. cor. 1. ar. 1. co. 1. c. 12. in fine. 17. 10.

q. 33. ar.